

MAGAZYN SAMORZĄDÓW
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Nr 118 lipiec — wrzesień 2013 r.

ISSN 1508 - 4558 nakład 6.000 egz

KONKURS KULINARNY
LITWA - POLSKA - ROSJA

Dr Izabela Lewandowska

z cyklu: **Dziedzictwo kulturowe**

Co zawdzięczamy biskupom warmińskim? – cz. 6

W trudnym wieku XVIII

**Andrzej Chryzostom
Załuski** - bp warm. 1698-1711

Biskupowi dużo czasu zajmowały sprawy państwowe, ale święta wielkanocne spędzał w ulubionej rezydencji w Dobrym Mieście. Często odwiedzał sanktuarium w Głotowie, zwłaszcza w okresie Bożego Ciała. Dokonał konsekracji wielu kościołów: w Cerkiewniku, Kwiecewie, Stoczku Klasztornym, Pieniężnie, Królewcu, Tyłży, Butrynach, Bartołtach, Braniewie, Reszlu, kaplicy św. Krzyża w Lidzbarku Warmińskim. Dbał o polską kaplicę w Orniecie. W 1700 r. odbył generalną wizytację diecezji – odwiedził wówczas parafie w Braniewie, Pieniężnie, Orniecie, Biskupcu, Reszlu, Barczewie, Jezioranach, Bisztyнку, Olsztynie, Elblągu. Po każdej wizytacji pozostały dekrety powizytacyjne, na przykład księżom olsztyńskim nakazał głoszenie kazań w języku polskim, „gdyż wielu ludzi, zwłaszcza po wsiach, wcale nie zna niemieckiego”. Zgromadził okazały księgozbiór, który w testamencie przekazał bratanekom. Stał się on zaczątkiem sławnej później biblioteki Załuskich.

Teodor Potocki - bp warm. 1712-1723

Po wojnach ze Szwedami uporządkował i doposażył rozkradzioną przez nich rezydencję lidzbarską, odremontował pałac biskupi we Fromborku, zamki w Braniewie, Orniecie, Jezioranach, odbudował letnią rezydencję biskupów w Smolajnach. Ufundował barokowy kościół w Krośnie. Na utrzymanie domu dla pielgrzymów zapisał folwark Krośno i wieś Halbach. Zatrzaszczył się też o wikariuszy kapitulnych budując dla nich przy katedrze we Fromborku nowy wikariat. Rozbudował klasztor w Stoczku Warmińskim. Ufundował trzykondygnacyjny ołtarz główny w kościele świętołipskim, wykonany przez Krzysztofa Peuckera. Meyer na zlecenie biskupa Potockiego pomalował wnętrze kaplicy św. Brunona w Woźlawkach. Za jego czasów rozpoczęto prace budowlane przy zespole odpustowym we wsi Chwałęcim.

Krzysztof Jan Szembek

- bp warm. 1724-1740

Ten biskup podobnie jak poprzednicy zasłużył się dla Warmii fundowaniem ołtarzy, odbudowaniem zniszczonych kościołów, dbaniem o społeczeństwo. Warty jest jednak przypomnienia z innego powodu. Otóż od kilku lat w pierwszą sobotę lipca odbywa się na Trakcie Biskupim w Bałdach inscenizacja wjazdu biskupów na Warmię oraz uroczystości odsłaniania kolejnych głazów. Pisałam już o tym w poprzednich numerach. Jest to gotowy scenariusz do zaadaptowania na gruncie lidzbarskim. Po przekroczeniu granicy biskup przemieszczał się w kierunku stolicy, czyli Lidzbarka Warmińskiego. Warto by rozszerzyć tę imprezę o charakterze historycznym i kulturowym na inne miasta Warmii, a szczególnie na byłą stolicę.

Właśnie dla bpa K. J. Szembeka zachowały się dokumenty opisujące taką uroczystość. Za prof. Stanisławem

Achremczykiem przytaczam, że „w wyznaczonym dniu, a było to 16 lipca 1725 r., już o godz. 7 biskup w kaplicy zamkowej, w obecności szlachty i kanoników, odprawił mszę św., po czym zasiadł na tronie w wielkim refektarzu w otoczeniu kanoników. W jego imieniu do zgromadzonych przemówił kanclerz, a odpowiedzieli na tę mowę wójt krajowy Ludwik Stanisławski i burmistrz Braniewa, prosząc o dopuszczenie do złożenia przysięgi. Po przysiędze kanclerz przedłożył pro-
pozycje [stanów warmińskich] pod obrady. Zebrani opuścili wielki refektarz, szlachta udała się do osobnej izby zwanej szlachecką, mieszczanie zaś do izby zwanej wielką salą. Odbywszy oddzielnie naradę, wspólnie przedłożyli biskupowi postulaty stanów. Obrady zakończyły się ceremonią całowania dłoni biskupa. Następnie biskup Szembek wraz z posłami opuścił salę obrad”.

Adam Stanisław Grabowski - bp warm. 1741-1766

Biskup Grabowski był dobrym gospodarzem i mecenasem sztuki. Na zjeździe stanów warmińskich w Orniecie w 1766 r. wydał ordynację krajową – zbiór praw regulujących życie codzienne mieszkańców Warmii w zakresie rolnictwa, handlu i rzemiosła. Z jego inicjatywy kaplica na zamku lidzbarskim otrzymała wystrój rokokowy. Był fundatorem kościoła we Franknowie, finansował przebudowę kościołów w Lamkowie, Bisztyńku i Królewcu oraz ufundował ołtarze główne m.in. dla kolegiaty w Dobrym Mieście, kościoła św. Mikołaja w Elblągu oraz katedry we Fromborku. Odrestaurował letnią rezydencję biskupów w Smolajnach. Utrzymywał bliskie kontakty z uczonymi, wspierał finansowo naukę, odnalazł rękopis kroniki Kadłubka i tzw. heilsberski rękopis Galla Anonima, które przekazał do druku. Zajmował się historią sztuki, zgromadził obszerny księgozbiór oraz kolekcję rzeźb, obrazów i porcelany. Był przedstawicielem wczesnego oświecenia katolickiego.

Dzisiaj biskup Grabowski funkcjonuje w świadomości społeczeństwa w powiązaniu z przebudową wschodniego skrzydła przedzamcza w Lidzbarku Warmińskim w stylu lżejszym niż gotycki zamek wysoki, zwanym od tamtego czasu pałacem Grabowskiego (dzisiaj mieści się tam Hotel Krasicki). Drugą spuścizną po nim jest opracowana przez matematyka i geografa z Elbląga Jana Fryderyka Enderscha, a finansowana przez biskupa, mapa Świętej Warmii. Była to pierwsza tak szczegółowa mapa naszego regionu, zawierająca 821 nazw miejscowych, z których 576 znajduje się na Warmii. Endersch umieścił na niej symbol Opatrzności Bożej, herb biskupa Grabowskiego i panoramę Lidzbarka Warmińskiego

